

ΕΟΡΤΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΑ 800 ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΤΗΣ ΑΣΙΖΗΣ
ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ

Ο ΑΓΙΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΣΕ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Αυτοσχεδιασμοί στο εκκλησιαστικό όργανο από τον Ferruccio Bartoletti (Ιταλία), σε επεισόδια από τη ζωή του Αγίου Φραγκίσκου

Τετάρτη, 8 Μαΐου 2019 | Λάρνακα:

8:30 μ.μ.: Καθεδρικός ναός της Παναγίας των Χαρίτων | Είσοδος ελεύθερη

Παρασκευή, 10 Μαΐου 2019 | Λευκωσία 8:30 μ.μ. | Καθολική Εκκλησία Τιμίου Σταυρού | Είσοδος ελεύθερη

Σάββατο, 11 Μαΐου 2019 | Λεμεσός 8:30 μ.μ.: Καθολική Εκκλησία Αγίας Αικατερίνης | Είσοδος ελεύθερη

Κυριακή, 12 Μαΐου | Πάφος 3:30 μ.μ.: Ιερός Ναός Παναγίας Χρυσοπολίτισσας και Αγίας Κυριακής (ο Ιερός Ναός της στήλης του Αγίου Παύλου) | Είσοδος ελεύθερη

Αποσπάσματα από την ταινία

ΑΔΕΡΦΟΣ ΗΛΙΟΣ (1918)

Σενάριο: Mario Corsi

Σκηνοθεσία: Ugo Falena

Σκηνικά-κοστούμια: Duilio Cambellotti

Tespi Film

Υπότιτλοι και κινηματογραφική προσαρμογή: Jerusalem2019

Πλοκή

Ασίζη (Ιταλία), αρχές του 13^{ου} αιώνα. Ο Φραγκίσκος, ο γιος ενός πλούσιου εμπόρου, επιστρέφει στο σπίτι του μετά τη συμμετοχή του στον πόλεμο μεταξύ της Ασίζης και της Περούτζια, κατά την οποία συνελήφθη και φυλακίστηκε. Στο μαγαζί του πατέρα του, αφηγείται τις περιπέτειές του. Η ιστορία διακόπτεται από έναν ζητιάνο τον οποίο ο Φραγκίσκος διώχνει με προσβλητικό τρόπο. Παρόντες στο κατάστημα είναι η ευγενής Κλάρα, η οποία επιπλήττει τον Φραγκίσκο καθώς ο ζητιάνος είχε ζητήσει ελεημοσύνη στο όνομα του Ιησού Χριστού. Γεμάτος τύψεις, ο Φραγκίσκος τρέχει πίσω από τον ζητιάνο και του προσφέρει ελεημοσύνη.

Ο Φραγκίσκος επιστρέφει στην κανονική του ζωή και διασκεδάζει με φίλους και εταιρές, ενώ η Κλάρα και η αδελφή της Αγνή προσεύχονται γι' αυτόν.

Ο Φραγκίσκος αισθάνεται ότι η ζωή του βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή, αλλά δεν είχα ξεκαθαρίσει ακόμη τα πράγματα μέσα του και κατατάσσεται στον στρατό με σκοπό να γίνει ιππότης. Στο Σπολέτο,

μετά από μερικές ημέρες ταξιδιού, ο Φραγκίσκος ανεβάζει υψηλό πυρετό, πράγμα που ερμηνεύει ως θεϊκό σημάδι: εγκαταλείπει τον στρατό και επιστρέφει στην Ασίζη. Έτσι, ξεκινά μια ασταθής στην εξέλιξή της μεταστροφή: Ο Φραγκίσκος προσφέρει ελεημοσύνη στους φτωχούς, τον αναστατώνει η παράξενη προφητεία ενός τρελού ο οποίος απλώνει τον μανδύα του στον δρόμο για χάρη του, απομακρύνετε για λίγο από τους φίλους και την ξέφρενη ζωή τους αλλά στη συνέχεια ξανασιμίζει μαζί τους. Ένα από τα έκλυτα γλέντια τους τελειώνει με τραγικό τρόπο καθώς λαμβάνει χώρα μια μονομαχία: Ο Φραγκίσκος, έκπληκτος, γίνεται μάρτυρας της βίαιης σκηνής. Η Κλάρα τον παροτρύνει να ξεπεράσει την απέχθειά του προς έναν λεπρό και ο Φραγκίσκος ανακαλύπτει ότι αυτό που πριν εκλάμβανε ως αηδιαστικό αποτελούσε πλέον πηγή χαράς και ηδύτητας ψυχής. Ενώ η Κλάρα αρνείται τις προτάσεις γάμου που τις γίνονται, ο Φραγκίσκος αρχίζει να ζει σε συνθήκες φτώχειας και αφοσιώνεται στην προσευχή. Μια ημέρα, του μιλάει ο Εσταυρωμένος μιας εγκαταλειμμένης εκκλησίας, του Αγίου Δαμιανού. Έχοντας επιβεβαιώσει την κλίση του από αυτό το σημάδι, ο Φραγκίσκος αντιστέκεται στις προσπάθειες του πατέρα του να τον ξαναφέρει σπίτι. Ο πατέρας του στη συνέχεια απευθύνει έκκληση στον επίσκοπο, αλλά ο Φραγκίσκος απαρνείται όλα τα οικογενειακά του υπάρχοντα, επιστρέφοντας στον πατέρα του ακόμη και τα ρούχα του, δηλώνοντας ότι από εκείνη τη στιγμή ότι θα υπηρετεί τον «επουράνιο Πατέρα του». Ο επίσκοπος χειροτονεί τον Φραγκίσκο.

Μερικοί νέοι από την Ασίζη αποφασίζουν να συνταχθούν με τον Φραγκίσκο στην πνευματική του αναζήτηση και να ζήσουν όλοι μαζί σύμφωνα με το γράμμα του ευαγγελίου. Την Κυριακή των Βαΐων η θεία χάρη αγγίζει την Κλάρα η οποία αποφασίζει να αφοσιωθεί στον Θεό, ακολουθώντας το μονοπάτι της φτώχειας που είχε επιλέξει ο Φραγκίσκος. Τη νύχτα δραπετεύει από το σπίτι και συναντά τον Φραγκίσκο με άλλους αδερφούς στην εκκλησία της Παναγίας των Αγγέλων, την Πορτιούνκουλα. Μετά την τελετή της χειροτονίας, ο Φραγκίσκος αναθέτει στην Κλάρα τη φροντίδα των Βενεδικτινών μέχρι να βρεθεί ένας καταλληλότερος ρόλος γι' αυτήν (αργότερα η Κλάρα θα ιδρύσει το Τάγμα των Πτωχών Αδερφών ακολουθώντας το πνευματικό μονοπάτι που χάραξε ο Φραγκίσκος). Ο Φραγκίσκος μαζί με μερικούς μοναχούς πηγαίνουν στη Ρώμη για να λάβουν την έγκριση του Κανόνα του νέου Τάγματος από τον Πάπα Ιννοκέντιο III: ο Κανόνας συνίσταται στην τήρηση του ευαγγελίου του Ιησού Χριστού, την υπακοή στην Καθολική Εκκλησία και την τήρηση της αγνότητας χωρίς προσωπικά υπάρχοντα. Ο Πάπας εγκρίνει τον Κανόνα. Επιστρέφοντας στην Ασίζη, οι μοναχοί διαπιστώνουν ότι βρίσκονται άλλοι στο κατάλυμά τους και στη συνέχεια εγκαθίστανται οριστικά στην Πορτιούνκουλα. Χάρη στην ταπεινή και ειρηνική του στάση ο Φραγκίσκος δεν συνιστά απειλή ούτε για ζώα ούτε για ανθρώπους: στο Γκούμπιο εξημερώνει έναν λύκο και ο Σουλτάνος της Αιγύπτου τον καλοδέχεται και του αποδίδει τιμές. Ο Φραγκίσκος επιστρέφει στην Ασίζη και στη συνέχεια αποσύρεται για προσευχή στη λίμνη Τραζιμένο, όπου μιλάει στα πουλιά. Στο όρος Λα Βέρνα ο Φραγκίσκος λαμβάνει τα στίγματα, τα σημάδια των Παθών του Χριστού, τα οποία αποτυπώνει στο σώμα του ένα σεραφείμ εν είδη εσταυρωμένου: πλέον ο Φραγκίσκος είναι σε πλήρη ταύτιση με τον Ιησού Χριστό. Φέροντας τα τραύματα από αυτά τα σημάδια, ο Φραγκίσκος εγκαταλείπει το όρος Λα Βέρνα και χάνει σχεδόν τελείως την όρασή του όταν κοντοζυγώνει στην Ασίζη. Παρόλη τη δύσκολη κατάσταση της υγείας του, υπαγορεύει την «Ωδή στον Ήλιο» όπου υμνεί τον Θεό και όλα τα δημιουργήματά του. Στην Ασίζη, ο Φραγκίσκος υποβάλλεται σε χειρουργική επέμβαση για τα μάτια του με πυρωμένο σίδηρο: καθώς νιώθει να ζυγώνει η ώρα του θανάτου, μεταφέρεται στην Πορτιούνκουλα όπου και πεθαίνει στις 4 Οκτώβρη 1226. Η Κλάρα αφήνει το μοναστήρι για να αποχαιρετίσει τον Φραγκίσκο για τελευταία φορά. Το 1228, ο Πάπας Γρηγόριος ΙΧ αγιοποιεί τον Φραγκίσκο. Δύο χρόνια αργότερα, το 1230, το σώμα του Αγίου εναποτίθεται στη Βασιλική η οποία ανεγέρθη προς τιμήν του στην Ασίζη.

Παρουσίαση

Αυτή είναι η πέμπτη χρονιά που το Φεστιβάλ Εκκλησιαστικού Οργάνου Terra Sancta διοργανώνει συναυλίες στην Κύπρο. Οι φετινές συναυλίες αποτελούν μέρος μιας ειδικής εκδήλωσης: της 800ης επετείου από την επίσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου στην Κύπρο και τη Μέση Ανατολή, η οποία έλαβε χώρα το 1219. Για τον λόγο αυτό, σας έχουμε ετοιμάσει μια μικρή έκπληξη: μια ιταλική ταινία βωβού κινηματογράφου του 1918 στην οποία απεικονίζεται η ζωή του Αγίου Φραγκίσκου υπό τη συνοδεία ζωντανής μουσικής εν είδει σχολιασμού στα διάφορα επεισόδια, όπως γινόταν την εποχή των βουβών ταινιών.

Αυτή η όμορφη εκδήλωση κατέστη δυνατή χάρη στις ικανότητες του ιταλού οργανίστα Ferruccio Bartoletti, ο οποίος ειδικεύεται στο εν λόγω είδος αυτοσχεδιασμού. Ο Bartoletti, κλασικός μουσικός, ήταν μεταξύ των πρώτων στην Ιταλία που συνέθεσε διαδραστικά έργα αυτοσχεδιασμού στο εκκλησιαστικό όργανο συνδυάζοντας αφήγηση, ποίηση και εικόνα. Για πολλά χρόνια, εκτός από τις τυπικές του συναυλιακές δραστηριότητες ως σολίστας του εκκλησιαστικού οργάνου, έχει αφοσιωθεί στην ηχητική επένδυση πολλών κινηματογραφικών ταινιών από ιταλούς και ξένους σκηνοθέτες, προκρίνοντας το παραδοσιακό σχήμα των αρχών του εικοστού αιώνα που ήταν ο αυτοσχεδιασμός στο εκκλησιαστικό όργανο. Ο Bartoletti είναι επίσης ο αρχιοργανίστας του καθεδρικού ναού της Μάσσα, μιας πόλης της Τοσκάνης.

Καθώς οι συναυλίες στην Κύπρο λαμβάνουν χώρα σε τέσσερα διαφορετικά όργανα και η μουσική είναι αυτοσχεδιασμοί, θα έχουμε τέσσερις συναυλίες με διαφορετική μουσική σε Λάρνακα, Λευκωσία, Λεμεσό και Πάφο: είστε ευπρόσδεκτοι να τις παρακολουθήσετε όλες.

Η ταινία έχει τον τίτλο «Αδελφός Ήλιος» και θα προβληθεί μια συντομευμένη εκδοχή της. Το σενάριο είναι του Mario Corsi, η σκηνοθεσία του Ugo Folena και η παραγωγή έγινε το 1918 από την Tespi.

Στους αρχικούς τίτλους, η ταινία ορίζεται ως «Επανάρθωση των Φραγκισκανών», ένα σημάδι της προσεκτικής ιστορικής έρευνας των συντελεστών. Η επανάρθωση δεν είναι ένας όρος που περιγράφει το κινηματογραφικό είδος, όπως κωμωδία, ταινία δράσης, το γουέστερν, κ.λπ. αλλά ένας όρος που ανήκει στον Άγιο Φραγκίσκο και συνοψίζει την πνευματικότητά του, με άλλα λόγια, τον τρόπο σκέψης και ζωής που είχε υιοθετήσει. Επανάρθωση σημαίνει να μην ιδιοποιείται κανείς τα δώρα –εννώνοντας την αγάπη– που λαμβάνει από τον Κύριο, αλλά πάντα να τα διοχετεύει στους άλλους. Αυτός είναι ένας μηχανισμός που γνωρίζουν καλά όσοι αγαπούν: εκείνοι που αγαπιούνται νιώθουν την ανάγκη να ανταποδώσουν την αγάπη, να την προσφέρουν με τη σειρά τους στους άλλους. Τα πάντα μάς έχουν δοθεί, ξεκινώντας με την ίδια τη ζωή, χωρίς να έχουμε κάνει κάτι ιδιαίτερο για να το αξίζουμε, επομένως, δεν μπορούμε να διακόψουμε τη ροή της αγάπης κρατώντας την για τον εαυτό μας. Η επανάρθωση επανεκκινεί τον μηχανισμό της θείας αγάπης που ο άνθρωπος διακόπτει με την ιδιοποίησή της, κάνοντας δικό του αυτό που προορίζεται για όλους, όπως τη γη, το νερό, τη φύση, ακόμη και επιβάλλοντας τη βούλησή του σε άλλους για την εξυπηρέτηση των δικών του συμφερόντων και ιδεών. Αν αρχίσουμε να αναλογιζόμαστε, εκ πεποιθήσεως ή μέσω μιας μεθόδου, ότι αυτό που έχουμε δεν είναι δικό μας, θα είμαστε πιο ανεκτικοί στους άλλους. Αν τίποτα δεν μας ανήκει, δεν έχουμε τίποτα να υπερασπιστούμε, τίποτα για το οποίο να πρέπει να πολεμήσουμε, γεγονός που ισχύει τόσο για πράγματα όσο και για ιδέες. Αν η φύση δεν είναι δική μας, δεν έχουμε το δικαίωμα να την καταστρέψουμε. Ο Φραγκίσκος δεν φημίζεται για τα θαύματά του, αλλά για το γεγονός ότι κατάφερε να ζήσει χωρίς να βλάψει τους άλλους – ανθρώπους, ζώα, φύση. Για τον λόγο αυτό, ούτε τα ζώα, ούτε οι άνθρωποι τον φοβούνταν: ακόμη και τα πουλιά και οι λύκοι έρχονταν κοντά του. Ήταν ανοιχτός στον διάλογο, δίνοντας και λαμβάνοντας σεβασμό, όπως στη συνάντηση που είχε με τον μουσουλμάνο σουλτάνο της Αιγύπτου. Αν υπάρχει μόνον ένας Θεός, ένας Πατέρας που μας προσφέρει τα πάντα, τότε είμαστε όλοι μας αδελφια: αυτός είναι ο λόγος που ο Φραγκίσκος αποκαλούσε όλα τα πλάσματα «αδελφούς» και

«αδελφές», όπως στον περίφημο Ύμνο του Αδελφού Ήλιου, ο οποίος αποτελεί τον τίτλο αυτής της ταινίας, και όχι μόνο, για τη ζωή του Φραγκίσκου (για παράδειγμα υπάρχει επίσης η περίφημη εκδοχή σε σκηνοθεσία του Φράνκο Τζεφινέλι).

Χωρίς να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει τον λόγο (εκτός από τις γραπτές λεζάντες) και με την κινηματογραφική τέχνη ακόμη στα σπάργανα, η ταινία του 1918 παλεύει να περιγράψει την πνευματικότητα του Φραγκίσκου, ωστόσο απεικονίζει πολύ καλά τα επεισόδια της ζωής του μέσα από τα οποία προέκυψε αυτή η πνευματικότητα. Η ταινία των Corsi και Falena είναι ίσως η μόνη, από τις πολλές ταινίες για τη ζωή του Αγίου Φραγκίσκου, η οποία δείχνει τα πιο μυστηριώδη επεισόδια: τον εσταυρωμένο στην εκκλησία του Αγίου Δαμιανού να του μιλά και το σεραφείμ που αποτυπώνει πάνω του τα σημάδια του Χριστού. Η σκηνή της έγκρισης του Κανόνα από τον Πάπα Ιννοκέντιο III είναι μια πιστή εικονογραφική αναπαραγωγή της τοιχογραφίας του Τζόττο από τη Βασιλική της Ασίζης. Οι δημιουργοί της ταινίας επιδεικνύουν εξαιρετική γνώση των φραγκισκανικών πηγών. Μεγάλη σημασία δίνεται στο ρόλο της Κλάρας: είναι εκείνη που ωθεί τον Φραγκίσκο προς τον λεπρό, χρησιμοποιώντας τις ίδιες λέξεις που έγραψε ο Φραγκίσκος στη Διαθήκη του κατά την αφήγηση των γεγονότων που τον οδήγησαν στο πνευματικό μονοπάτι. Μερικές φορές ο σκηνοθέτης αφιερώνει αρκετό χρόνο σε δευτερεύουσες πτυχές (έχουμε περικόψει αρκετές έτσι ώστε η ταινία να μην υπερβαίνει τη διάρκεια της συναυλίας) ή σε τοπία (με άριστα εξωτερικά πλάνα) και προϋποθέτει βασική γνώση της βιογραφίας του Φραγκίσκου από την πλευρά των θεατών. Το ιστορικό πλαίσιο δεν είναι πάντοτε πιστό (για παράδειγμα, δεν υπήρχε το μοναστήρι Λα Βέρνα την εποχή που ο Φραγκίσκος έλαβε το στίγματα), ωστόσο η ταινία χαρακτηρίζεται από τεχνική αρτιότητα και είχε μεγάλη επιτυχία: ο Ιταλικός Τύπος, ο οποίος εκείνη την εποχή δεν ασχολούταν με τον κινηματογράφο, αφιέρωσε ολόκληρες στήλες για τον «Αδελφό Ήλιο» με συντάκτες τους σημαντικότερους κριτικούς θεάτρου και μουσικής. Ναι, ακόμα και μουσικής. Για πρώτη φορά στην Ιταλία μια ταινία περιλάμβανε επίσης και μουσική συνοδεία από ζωντανή ορχήστρα και χορωδία. Η καινοτομία έγκειται στο γεγονός ότι πρόκειται για μουσικό κομμάτι γραμμένο ειδικά για ταινία του βωβού κινηματογράφου το οποίο ενσωματώθηκε στην παραγωγή της ταινίας, με σύνθεση του Luigi Mancinelli και όχι κομμάτι που προστέθηκε εκ των υστέρων (και γι' αυτό το όνομα του συνθέτη αναφέρεται στους αρχικούς τίτλους μαζί με τους υπόλοιπους συντελεστές). Το όλο εγχείρημα αποτελούσε μετεξέλιξη του κινηματογραφικού μουσικού ποιήματος συνιστώντας ένα νέο κινηματογραφικό είδος.